

БЕЛАРУСКАЯ ЛЕКСЕМА *ЗЫЧЫЦЬ* І ЯЕ АНГЛІЙСКІЯ АДПАВЕДНІКІ

Пры стварэнні двухмоўных перакладных слоўнікаў, лексікографы абапіраюцца ў першую чаргу на тлумачальныя слоўнікі моў, з якімі працуюць, таму паміж аднамоўнымі і двумоўнымі лексікалагічнымі крыніцамі ўсталёўваецца пэўная ўзаемасувязь. Адсутнасць значэнняў у тлумачальным слоўніку мовы арыгінала можа ўздзейнічаць на якасць перакладнога тэксту ці ўвогуле стаць прычынай моўнай памылкі. На прыкладзе беларускай лексемы *зычыць* і яе англійскіх адпаведнікаў прасочым гэтую сувязь. Для пачатку ўстанавім семантычны спектр беларускай адзінкі.

Асноўнае значэнне лексемы *зычыць* — ‘выказваць пажаданні’ [5, с. 251]. Можна *зычыць* як станоўчае: *Шчасця ўсе на дарозе вам зычылі* (А. Куляшоў). *Хто зычыць мне адвагі?* (І.Жарнасек), так і адмоўнае: *Смерціёй зычыш!* (У. Караткевіч). *Хто ты, каб зычыць нам гэткае страшнае?* (У. Караткевіч).

Адпаведнікам англійскага *wishyou* ці рускага *желаю вам* будзе выступаць лексема *зычыць*, хаця сёння больш распаўсюджаным варыянтам пад уплывам рускай мовы выступае адзінка *жадаць*. Яе ўжываюць значна часцей за *зачыць*. Аднак, *жадаць* кажа пра прагавітасць жадання, а не зычлівасць. Ю. Пацюпа заўважае, што «*жадаць*— розняцца: *зычыць* (*некаму*); *хацець*, *жадаць* (*сабе*)» [3]. Апроч агульнаўжывальнага значэння аптатыўнасці адзінка *зычыць* мае і дадаковае, якое фіксуецца ў слоўніку — ‘радзіць, даваць парад’ [2, с. 131].

Пад час працы з фактаграфічным матэрыялам было выўялена, што лексема *зычыць* ужываецца яшчэ ў аднымзначэнні, якое непрапісана ў слоўніках. Звернемся да прыкладаў:

1(а) — *Пойдзем, — адразузгадзіўся я. «Хай вада вернецца ў зямлю» — гучалаўва мне. І яшчэ я ўспомніў свой сон, успомніў буслоў, крывавы бой з арламі, цяжкую перамогу... Што **зычыць** мне гэты сон? Добра ці дрэнна быць буслом? Арлы захапілі неба, але неба, як і зямля, створана для ўсіх* (Л. Дайнека «След ваўкалака»).

1(б) *Таму перад самым выхадам са стойбішча ўсе сабраліся на абрадак, які **зычыў** паляўнічым удачлівага палявання, — і дзеці гэтак жа шчыра, як і дарослыя, бралі ўдзел у гэтым абрадку, угаворвалі Кагосьці, каб заступіўся за звераловаў, каб гэты Хтосьці дапамог усім лаўцам вярнуцца назад, і не з пустымі рукамі, а ў жывёл, якіх яны яшчэ ўпалююць, ужо зараз прасілі прабачэння* (Я. Сіпакоў «Хуткія ногі»).

1(в) *Усё потым пайшло на глум, усё, што датуль быццам бы **зычыла** шчасце. За што, за якія грахі ўсёмагутны Божа пусціў на зямлю гэту*

страшную кару, навалу, пошасць — рэвалюцыю, якая ўсё перакруціла, пераблытала, дала волю рознай галадранай ненажэры! (І. Мележ «Людзі на балоце»).

1(г) Але часцей мне сніцца школа, дзе чамусьці бачу сябе не настаўніцай Ларысай Міхайлаўнай, як тое ёсць у сапраўднасці, а вучаніцай Лорай Хаткевіч, якую вось-вось выклічуць да дошкі рашаць задачу на матэматыцы. Матэматыка ж для мяне заўжды была «жахам, што ляціць на крылах ночы», таму, прачнуўшыся, я доўга не магу пазбавіцца прыкрага адчування няёмкасці. І яшчэ — трывогі, бо «матэматычныя» сны звычайна **зычаць** мне не вельмі добрае. (В. Кадзетава «Тэст на першае каханне»).

З прыведзеных прыкладаў вынікае, што *зычыць* ужываецца ў значэнні ‘абяцаць, вешчаваць, служыць прыметай, прадракаць’, якое не фіксуецца ў тлумачальных слоўніках беларускай мовы нават з паметай *абласное* ці *састарэлае*. Такая сітуацыя можа выклікаць далейшыя камунікатыўныя хібы ўжо на ўзроўні перакладу. Можна дапусціць, што калі гэтае значэнне адсутнічае ў аднамоўных тлумачальных слоўніках, то, хутчэй за ўсё, яно не будзе фігураваць і ў перакладных. Прасочым, ці так гэта.

Дадзеныя перакладных слоўнікаў і фактаграфічнага матэрыялу фікусуюць выключна малую колькасць перакладных адпаведнікаў да беларускай лексемы *зычыць*, гэта — *want i wish: Смерці ёй зычыш?* (У. Караткевіч). *You want her death? Бывайце здаровы. Зычу весела правесці час* (Ф. Аляхновіч). *All the best! Wish you to have a good time!*

Пры адсутнасці аўтарытэтнага беларуска-англійскага слоўніка вельмі складана рабіць нейкія высновы і тым больш важна збіраць фактаграфію для перакладных лексікаграфічных крыніц. Лексема *зычыць* прысутнічае ў англа-беларускіх слоўніках (маюцца на ўвазе слоўнікі пад рэд. В.Пашкевіч і пад рэд. Т. Сушы [1; 4]), яна згадваецца пры перакладзе англійскай адзінкі *wish: I wish you a Happy New Year. Зычу вам шчаслівага Новага Году* [4, с. 977].

Зразумела, што ні *want*, ні *wish* не пасуюць для перакладу *зычыць* у прыкладах, прыведзеных намі вышэй (1а, 1б, 1в, 1г). Менавіта таму, улічваючы трэцяе значэнне лексемы *зычыць*, прапануем для яе наступныя англійскія адпаведнікі: *promise, foretell, predict*.

2 (а) ...*Што зычыць мне гэты сон?* (Л. Дайнека). ...*What does this dream foretell me?*

2 (в) *Усё потым пайшло на глум, усё, што датуль быццам бы зычыла шчасце* (І. Мележ). *And then everything was lost, everything that as if promised happiness!*

2 (г) *І яшчэ — трывогі, бо «матэматычныя» сны звычайна зычаць мне не вельмі добрае* (В. Кадзетава). *And something else — worries, as «mathematic» dreams do not predict anything good to me.*

Такім чынам, праведзены аналіз выявіў дадатковае значэнне для беларускай лексемы *зычыць*, якое можа ў далейшым прэтэндаваць на ўключэнне ў лексікаграфічныя крыніцы беларускай мовы. Таксама былі прапанаваныя англійскія адпаведнікі адзінкі *зычыць*, ужытай не ў

аптатаўным значэнні, для захавання адэкватнасці пры перакладзе з беларускай мовы на англійскую, што можа, у сваю чаргу, палепшыць якасць будучых перакладных слоўнікаў.

ЛІТАРАТУРА

1. Англійска-беларускі слоўнік = English-Belarusian Dictionary / Т.М. Суша [і інш.]. — Мінск, 2013.
2. Байкоў, М.Я., Некрашэвіч, С.М. Беларуска-расійскі слоўнік. — Менск, 1993.
3. Пацюпа Ю. З трасянікі на мову. Тыповыя лексычныя абмылы, хібы, недакладнасці [Электронны рэсурс]. — Рэжым доступу: <http://paciupa.livejournal.com/5306.html>. — Дата доступу: 03.12.2015.
4. Пашкевіч, В. Ангельска-беларускі слоўнік = English-Belarusian Dictionary / пад рэд. С. Шупы. — Мінск, 2006.
5. Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы : больш за 65 000 слоў / НАН Беларусі, Ін-т мовазнаўства; пад рэд. М.Р. Судніка, М.Н. Крыўко. — Мінск, 2005.